

Els dossiers d'El Bou i la Mula

Fer el pessebre a l'escola?

Recull d'articles

Enric Benavent i Vallès
Albert Dresaire Gaudí
(coordinadors)

El Bou i la Mula

www.elbouilamula.net

Índex

Presentació

La difícil laïcitat (fragments), José I. González Faus

Reflexions en veu alta, Església Plural

Les altres religions, Albert Sáez

Paisatges d'hivern, Vicenç Villatoro

Un avet a l'escola, Antoni Dalmau

L'«huomo defecante», Manuel Cuyàs

Nadal i respecte a la tradició, Jaume Sobrequés

DEBAT: *Educación y tradición*

Educación pública y tradición católica, Luis María Cifuentes

El pessebre a l'escola, cultura, identitat i diàleg, Enric Benavent, Albert Dresaire, Jordi Montlló, Josep M. Font i Montserrat Llinares

Un pessebre de veritat és inclusiu i el pronom més inclusiu és el «nosaltres», Eulàlia París i Pujol

DEBAT: *Posem el pessebre?*

Pluralisme d'idees i de costums, Enrique Miret Magdalena

Posem pessebre a l'escola?, Albert Riva

Ja no hi ha una sola creença, Luis María Cifuentes

El coneixement obre les expectatives d'elecció, Miquel Àngel Essomba

Remplacer la Nativité, AMI France

El pessebre representa Jesucrist, recorda el Papa, Miriam Díez i Bosch

In defensa del Presepio, Il Presepio

Presentació

Durant uns anys la difusió de la cultura popular a la nostra societat ha tingut el suport de les institucions educatives, especialment escoles i centres d'esplai. El paper que van jugar durant els primers anys de recuperació de la democràcia en la transmissió i en l'arrelament de les tradicions i les festes populars va ser molt important. Al cap de tres dècades de democràcia, de vida al carrer, de tradicions populars recuperades i consolidades les institucions educatives ja no tenen aquest paper de recuperadors o de transmissors de les tradicions. Si fa uns anys era inqüestionable que l'escola havia de celebrar les festes tradicionals i era bo que es treballessin curricularment, avui ja comença a posar-se en qüestió aquesta pràctica. L'escola, el centre d'esplai poden deixar de celebrar i de transmetre les festes ja que aquestes formen part del calendari col·lectiu de la nostra societat. No és imprescindible que l'escola organitzi el seu carnestoltes, el que pot fer és participar en el carnestoltes de la vila, per posar un exemple.

Aquesta nova realitat porta com a conseqüència que cada centre educatiu ha de prendre l'opció per celebrar les festes populars i per tant d'actuar coma agents difusors de la cultura popular. En aquest procés, la cultura popular esdevé amb més força una activitat educativa ja que la seva utilització curricular és fruit d'una reflexió i d'una opció del centre. La manera com es fa present la cultura popular en un centre educatiu ens parla de la seva identitat, estil, i manera de ser.

Davant la pregunta de si l'escola ha de celebrar el carnestoltes o si ha de fer el pessebre per Nadal, la resposta seria: no. L'escola no ho ha de fer tot, no se li pot encomanar a l'escola que sigui el referent educatiu de tots els àmbits de la societat, i en el cas que ens ocupa l'escola ja ha fet aquest paper. Ara bé, si l'escola vol treballar la cultura popular com a element educatiu aquesta li oferirà una gran quantitat de recursos, d'idees i d'activitats de caire globalitzador. És des d'aquest posicionament des d'on ens situarem, per que identificar-se amb la pròpia cultura ajuda a acceptar les altres alhora que una identitat cultural clara ajuda a que els nouvinguts s'integrin. El repte principal és que la cultura popular es mantingui en un món globalitzat, però amb una identitat pròpia, incorporant aquelles coses que vénen de fora i que puguin potenciar la nostra pròpia creativitat sense que desfigurin el sentit profund de la realitat.

En aquest dossier presentem un recull d'alguns articles que han aparegut en diversos mitjans de comunicació al voltant de la polèmica sobre si s'ha de fer o no el pessebre a l'escola i, per extensió, sobre si s'han de celebrar o no les tradicions populars que tinguin un clar referent religiós.

Aquí trobarem diversos articles que es posicionen tant a favor com en contra de fer el pessebre a l'escola. Al final hem volgut incloure uns textos procedents de França i Itàlia, per mostrar que aquest debat no es produeix només a casa nostra.

**Col·lectiu d'opinió, recerca i difusió del pessebre El Bou i la Mula
Octubre de 2005**

La difícil laïcitat (fragments)

José I. González Faus

Quaderns de Cristianisme i Justícia, 131. Barcelona, gener de 2005

Les processons andaluses de Setmana Santa són en el seu origen celebracions religioses que a hores d'ara tenen moltíssim més, per no dir que gairebé tot, de festes populars i folclòriques, d'atractiu de turistes... Prohibir-les en nom de la laïcitat no se li ha acudit a ningú, malgrat que condicionen i paralitzen tota la vida de la ciutat. Si fossin prohibides en nom de la laïcitat dita prohibició trobaria la mateixa resistència per part dels cristians com d'aquells que no ho són. La mateixa Setmana Santa o el Nadal són festes religioses que condicionen tota la societat, però s'han convertit ja en festes "laiques" o simplement socials. I probablement, més raons tindria avui l'autoritat religiosa per prohibir-les en nom de la puresa de la fe que l'autoritat civil en nom de la laïcitat. (...)

Això ens ajudaria a entendre que aquest problema no es pot resoldre tampoc a cops de legislació sinó que ha de ser resolt mitjançant un pacte de tota la societat, que serà lent i difícil d'elaborar, però serà l'única manera de deixar el tema definitivament superat.

Com a conseqüència del que acabem de dir sobre la corporeïtat cultural d'allò religiós, tota la cultura europea està impregnada de símbols i empremtes cristians. De manera que sense conèixer mínimament bé el cristianisme (fins i tot les seves desviacions i coloracions d'època) és impossible entendre la cultura d'Occident. I a hores d'ara, l'analfabetisme religiós que ens envolta és de tal magnitud que resulta molt més ridícul que laïc i es converteix en un camp abonat per sembrar no precisament laïcitat sinó una forma de fonamentalisme anticristià. (...)

Finalment, les autoritats religioses han de comprendre que, sigui quina sigui la presència de la religió a l'escola pública, no poden tenir una mena de censura prèvia sobre educadors i continguts (com en els casos en què s'exclou a un professor per la seva situació matrimonial canònicament irregular). Una altra cosa és que s'ha de vigilar i censurar tota actitud sectària o hostil en professors i alumnes, tant a les escoles públiques com a les privades: no crec ser l'únic que ha rebut queixes de nois que, en un col·legi no confessional, són víctimes de persecució i tractats de "marieta cristià" per uns companys de classe tan inconscients com cruels. Aquestes anècdotes radicalitzen a molts pares pel costat contrari. Però aquesta atenció ha de recaure en darrer terme sobre les autoritats escolars i no sobre els governs.

Hi ha una altra dada important que encara fa més complex el problema: una societat laica, encara que no doni educació religiosa, ha d'educar també als alumnes i pretendre formar homes abans que tècnics. El contrari significaria el seu suïcidi a mitjà termini. I això com es fa?

Reflexions en veu alta

Església Plural, desembre de 2004

Durant aquesta setmana hem pogut llegir informacions que deien que en algunes escoles públiques alguns mestres i pares havien demanat que no es fessin pessebres ni es cantessin nades. Sembla que aquestes actuacions, de confirmar-se, serien minoritàries, però no per això deixen de ser un símptoma de que la relació de la cultura religiosa amb la societat està actualment molt desenfocada i anem cap un marc de radicalització de postures, tant per part de no creients com també per part dels creients i de la institució eclesial.

El procés de laïcització que sofreix la nostra societat, després d'un llarg període de nacional-catolicisme -que era la continuació del domini que exercí l'església sobre la societat durant molts segles- no és ni més ni menys que el mateix procés que ha seguit la societat europea després de la revolució francesa i de l'entrada en la era moderna. A aquest procés l'anomenem laïcitat i el que pretén és situar el fet ciutadà i el fet religiós cadascun dins la seva esfera, respectar la independència i el marc d'actuació de cada un d'aquests àmbits i regular-ne la seva convivència en l'espai públic.

En canvi, quan parlem de laïcisme, parlem d'una filosofia o ideologia que pretén organitzar la vida de les persones al marge de qualsevol fet religiós, i, si admet aquest només ho fa dins d'una esfera estrictament privada. La pràctica del laïcisme és legítima sempre que no s'intenti imposar a les demés concepcions filosòfiques o religioses i sempre que no esdevingui una imposició social o dit d'una altra manera, sempre que no es converteixi en la nova religió de l'estat. En aquest cas estaríem davant d'un fet molt negatiu i preocupant que podríem perfectament anomenar nacional-laïcisme.

Catalunya i Espanya han patit secularment els efectes de la confrontació d'aquestes dues concepcions, el laïcisme i el catolicisme. Sempre que qualsevol dels dos ha intentat fer-se amb el poder i imposar-se com la única via per a regular la convivència ciutadana i els valors ètics i morals de les persones, hem pres mal hem viscut els efectes del fonamentalisme. Ara, si no prenem mesures immediates, aquesta confrontació es pot produir un cop més.

Els valors i les tradicions que compartim, amb diferent intensitat i percepció, els qui tenim un marc cultural, històric i sociològic comú o similar, estan fonamentats en unes arrels culturals, antropològiques i filosòfiques que han marcat durant segles el perfil d'una gran part d'Europa. Aquests valors i tradicions, però, no són immutables, i és lògic i inqüestionable que, al llarg del temps, s'han anat adaptant a les noves realitats socials i humanes i s'han enriquit amb les aportacions d'altres cultures. ¿Però, què pot passar si, de cop i volta, en nom d'un malentès procés d'autonomia respecte de la religió, reneguem de tots els nostres referents culturals? D'entrada es crearà un buit, un immens buit en la majoria de les persones que viuen de forma poc conscient aquest valors i que es deixen portar per les inèrcies socials.

Sabem per experiència –els qui som de la generació dels 50-60 i vam viure de ple els canvis socials d'aquella època hem pogut veure el resultat del què pot significar el trencament brusc d'unes normes característiques d'una època anterior– que els canvis s'han de fer a un ritme que la majoria de les persones puguin seguir. Els canvis culturals són llargs i sempre s'ha d'intentar que a mida es vagin abandonant determinats rols i comportaments puguin ser assumits altres com a referents d'una nova situació.

A Catalunya, com també a tota Europa, hi ha un fenomen, nou per a nosaltres: l'arribada de nombroses persones procedents d'altres cultures i, generalment, amb unes realitats religioses molt diferents. La integració, fonamentada en l'acurat respecte als drets i deures, serà molt més difícil si troben una societat desorientada culturalment, sense referents i models clars. En aquest context les

persones nouvingudes, que generalment tenen una forta necessitat de seguretat, tendiran a implantar la seva cultura i valors per omplir el buit o indefinició que troben en la societat d'acollida.

L'oposició al pessebre i a les nades són un exemple quasi esperpèntic de la manca de seriositat amb què plantejem la reordenació dels espais culturals de la nostra societat. Qui vegi en aquests costums un intent de sacralitzar la societat, que s'ho faci mirar! Aquestes tradicions són tradicions assumides amb naturalitat per la majoria de les persones i generalment provenen de visions ancestrals dels cicles vitals. L'Església va assumir aquesta concepció pagana reorientant el seu significat vers una concepció cristiana de la vida. Avui no es tracta tant d'eliminar aquesta tradició sinó de trobar-hi un significat que pugui ser entès i servir perquè creients, agnòstics, ateus o indiferents ens aturem a pensar sobre la vida, el seu sentit i la nostra responsabilitat. Després cadascú, en el marc de la seu entorn propi, identificarà aquesta tradició al seu referent ideològic, filosòfic o religiós.

Als creients que s'escandalitzen perquè uns "il·luminats" decideixen acabar amb una de les tradicions populars més arrelades en la nostra cultura, cal dir-los que des de fa molt de temps, el mercat, el poder econòmic i els hàbits consumistes han pervertit el sentit cristià del Nadal sense que s'hagi sentit cap veu de disconformitat, ben al contrari, crec que la majoria de nosaltres hem estat, d'una manera o altra, protagonistes d'aquesta mercantilització del Nadal.

Els creients tenim una especial responsabilitat en l'èxit d'aquest procés de laïcització de la societat i en evitar promoure o mantenir tensions socials originades pel desig d'autonomia que vol la societat en relació amb el poder religiós. Els cristians hem de reconèixer en Jesús el promotor d'aquesta desitjada autonomia i per tant ser-ne els primers impulsors. Aquesta, però, no és la percepció que una bona part de la jerarquia té. Des del Concili Vaticà II determinats grups eclesiàstics i personalitats de la jerarquia han maldat per recobrar el poder que la nova concepció de la relació de l'Església amb el món va fer anar minvant. Aquesta jerarquia no vol renunciar a la tutela dels ciutadans i ciutadanes i de forma constant llença missatges apocalíptics que indueixen a la confrontació social. Aquest intent de tutelar la moral i l'ètica de la societat fa que les persones malfiïn de l'Església i sigui vista com un poder fàctic que posa en perill els valors democràtics i que cal arraconar.

Si volem que la societat no vegi amb desconfiança l'Església cal que l'Església miri confiadament el món, respecti l'autonomia de les persones, cerqui un diàleg honest i obert i faci propostes alliberadores i entenedores.

El Nadal és la manifestació d'un ordre nou volgut per Déu on els exclosos no són la gent del poble i els marginats sinó els qui representen als poderosos i a la religió intransigent. El Nadal ens anuncia un món plenament humà si ens deixem guiar per l'Esperit del qui És, ahir, avui i sempre.

Les altres religions

Albert Sáez

FOC NOU, gener de 2005

El mestre Joan Estruch acaba de publicar un interessantíssim estudi sobre *les altres religions* (Editorial Mediterrània) on hi podeu trobar una completa guia sobre les minories religioses a Catalunya. L'equip de l'UAB l'ha fet amb una rigorositat, una amplitud de mires i una pulcritud poc habituals en els treballs sociològics a casa nostra amb la qual cosa l'obra està condemnada a ser un punt de referència inevitable pels futurs estudis sobre la realitat social catalana i també per a qualsevol intent de fer unes polítiques serioses en aquesta matèria des de les diverses administracions. El treball serveix, entre d'altres coses per tenir un acurat mapa dels centres de culte de les diverses tradicions al país i una certa idea de la proporció que representen cadascuna de les confessions ara i aquí. Llegit amb atenció acaba amb alguns tòpics mediàtics sense cap mena de fonament i obliga fins i tot a replantejar algunes fórmules de participació política de les religions pensades a partir d'aquells tòpics.

La presentació del magnífic llibre de l'equip del professor Estruch va coincidir, a més, amb els preludis de les festes de Nadal marcats aquest any, entre d'altres coses, per una soterrada polèmica sobre els símbols i les tradicions nadalenques en els espais públics, des de les llars d'infants fins a les felicitacions de les diverses administracions. Alguns han volgut veure en els canvis de Govern a Barcelona i a Madrid una acceleració de la secularització del Nadal pretesament amparada en un pretès respecte a les minories religioses no cristianes cada vegada més nombroses a la societat. Aquesta apreciació és simplement una bajanada, la secularització del Nadal –com la de tantes altres festes populars– va començar fa dècades quan encara vivíem en un Estat pretesament nacionalcatòlic. Ara bé, tant cert això és que alguns intel·lectuals, mestres i polítics continuen anclats en una multiculturalitat ja superada a molts indrets del planeta, especialment del nostre entorn occidental. Eliminar els símbols cristians del Nadal és insensat perquè la majoria de la població els entén més com una tradició cultural que no pas com una manifestació religiosa. I aquesta manera d'entendre el Nadal és la que copsen els membres d'altres comunitats religioses que formen part de la nostra comunitat política. Pensar que el Nadal només el celebren els cristians és tan absurd com imaginar que el Ramadà només el segueixen els integristes musulmans. Voler forçar la desvinculació de les festes populars dels seus orígens –siguin religiosos o ancestrals– és simplement un despropòsit i a mig termini significa deixar aquestes festes únicament en mans dels grans centres comercials. I aquesta mena d'insensateses només fan que eliminar elements de cohesió social sense presentar-ne alternatives, cosa que deixa un ampli marge d'actuació als fonamentalistes religiosos, siguin de la tradició majoritària o de les altres que tan bé descriu el llibre d'Estruch.

Passats els xarampions electorals i les eufòries progressistes és hora que en matèria de religions comencem a fer les coses seriosament si no volem acabar a mig termini com els holandesos, els francesos o els nord-americans, perduts en el marasme de la multiculturalitat o ofegats per la conjura dels fonamentalistes. I en aquest procés, les institucions polítiques i les religioses tenen una responsabilitat pedagògica indefugible per fer una fotografia acurada de la realitat i per dibuixar un futur per sobre les conjuntures polítiques o dels conflictes puntuals. La pluralitat religiosa que portem tants anys anunciant mediàticament ha esdevingut finalment una realitat social com demostra l'estudi publicat però cal actuar-hi des dels resultats de la seva anàlisi i no des dels tòpics dels prejudicis importants d'altres contextos que, a més d'obsolets, resulten inadequats al nostre entorn. Entretenir-se a substituir el clàssic “Bon Nadal” per un simple “Bon any 2005” o els pessebres per paisatges d'hivern és una feina tan estèril com absurda.

Paisatges d'hivern

La barbaritat de fer un pessebre sense pessebre o una truita sense ou

Vicenç Villatoro. Periodista i escriptor

AVUI, 2 de gener de 2005

Fa uns anys es va posar de moda parlar dels no-llocs. Dels espais com els *halls* dels aeroports o de les estacions de tren, no identificats, no personalitzats, que poden ser a qualsevol lloc del món exactament igual, i que per tant estan en un cert sentit fora de tot arreu. Algú trobava que els no-llocs poden tenir un cert encant. I pot ser. Però sembla clar que quan viatgem pel món, encara que passem pels no-llocs, busquem exactament el contrari: els llocs, els espais amb identitat i personalitat, els espais que tenen una característica pròpia, com més potent millor.

Segons una llegenda urbana que circula aquests dies -espero que sigui realment una llegenda urbana- algú ha cregut que les escoles d'aquest país han de ser un no-lloc. I davant de la proximitat del Nadal, la Generalitat o l'Ajuntament de Barcelona o de la direcció d'alguns centres hauria donat instruccions a les escoles bressol de no ensenyar cançons nadalenques, d'evitar qualsevol referència religiosa sobre les festes i -el millor de tot- no fer en cap cas pessebre: fer, com a molt, un "paisatge d'hivern". És a dir, un pessebre sense pessebre, amb tots els elements tradicionals, probablement caganer inclòs, però sense portal. No sé si el bou i la mula s'hi valen. Els Reis, i la sagrada família, segur que no. I no parlem de l'àngel. És tan bèstia i tan ridícul que no m'ho puc creure i prefereixo pensar que és una llegenda urbana. I que demà mateix sortirà una carta tranquil·litzadora del departament d'Ensenyament -perdó, d'Educació!- dient que no és veritat i que això s'ho ha inventat algú amb ganes d'empipar. Ja he vist alguna carta de responsables d'ensenyament de Barcelona, però no em val: vénen a dir que sí que se celebra el Nadal, però a la manera que correspon als nous temps. I em temo que això vol dir precisament celebrar una "festa del solstici d'hivern", que és el mateix respecte a les festes que els *halls* dels aeroports és als llocs.

Perquè si resultés que no és una llegenda urbana, sinó que és veritat, que a les escoles bressol de Barcelona o de Catalunya no es fa pessebre però si es fa un "paisatge d'hivern", ens ho hauríem de fer mirar. Entendria abans -i discutint-ho- que no es fes res de res. Però la barbaritat de fer un pessebre sense pessebre, una truita sense ou, una tradició sense arrel, no me la puc empassar. Caganer sí, àngel no. I això en nom d'un suposat multiculturalisme, de la necessitat de mantenir la laïcitat de l'escola. O, encara pitjor, segons diuen alguns: per tal de no ofendre les creences religioses dels nens no cristians.

Quan m'ha arribat aquesta història -que, repeteixo, voldria creure que és una pura llegenda urbana- he recordat *Fahrenheit 451*. Tothom coneix l'argument de la novel·la de Bradbury i de la pel·lícula que en va fer Truffaut: una civilització futura en la qual es persegueixen i es cremen els llibres. Molta gent va interpretar aquesta novel·la com una carregada contra els totalitarismes i contra les seves inquisicions, tan aficionades a cremar llibres. Però la novel·la, dels anys cinquanta, i evidentment antitotalitària, té una segona intenció, que queda clara en la Coda que va escriure el mateix Bradbury: la denúncia dels efectes del que és "políticament correcte", que ja començava a notar-se en la societat americana, i que ens ha acabat arribant aquí. Diu Bradbury que no tan sols els totalitarismes clàssics van pel món amb els llumins encesos. És ple de minories i de majories amb ganes d'agafar la cultura i clavar-li cop d'estisores, en nom de les causes nobles que representa que defensen.

Així no es pot representar *El mercader de Venècia*, perquè Shylok és un arquetip antisemita. No es pot representar *Otel·lo*, perquè hi ha un racisme subjacent contra la població negra. No es poden representar *Les alegres comares de Windsor*, perquè reflecteixen els valors de la societat patriarcal i masculista. Per tant, passi-ho bé, Shakespeare. O pitjor encara: agafem Shakespeare, retallem-li totes les puntes, podem-lo de tot allò que pot ofendre algú, i deixem-ho en un text políticament correcte. Què queda de Shakespeare, què queda de la literatura, què queda de la literatura, després d'aquesta

feina de poda, després de treure tot allò que hi resulta massa cridaner, que expressa un punt de vista considerat no correcte, que ofèn o pot ofendre alguna minoria? Doncs no en queda gairebé res. En queda una papilla sense forma, insulsa, sense arestes ni interès. Bradbury en diu “una monòtona literatura de *porridge* remullat i sense substància”.

Doncs exactament això és el “paisatge d’hivern” políticament correcte en el qual han convertit el pessebre algunes escoles, segons la llegenda urbana. Una papilla mastegada. Una mena de no-lloc cultural que no remet a res, que no s’entén per res, que no té cap mena de sentit. Com la sala d’espera d’un aeroport: una cosa que no és enlloc, que no té personalitat ni arrels, que no s’explica ni emociona. Si agafem qualsevol cultura i la comencem a podar perquè les referències religioses empipen els creients d’altres religions, perquè les referències ideològiques empipen els qui no les comparteixen, perquè tothom hi passa les estidores per treure el que li molesta, ens quedarem en un cultura de paisatges d’hivern i de sales d’espera d’aeroports.

Si no és una llegenda urbana i realment algú ha ordenat que es facin “paisatges d’hivern” per amputar els pessebres tradicionals de la seva arrel religiosa, per acontentar suposadament minories que de ben segur no han dit res al respecte, perquè consideren que la cultura s’ha d’escapçar de tot allò que tingui punxa i pugui ferir algú, que es lloguin al videoclip el *Fahrenheit* de Truffaut. I que pensin que allò va per ells. Que ells són els bombers de la novel·la de Bradbury. Tots aquells que voldrien arrencar les arrels dels arbres de la cultura, per aigualir-la en aquesta mena de papilla políticament correcta, que no ofèn perquè no té cap mena de gust.

Un avet a l’escola

Antoni Dalmau, escriptor

El Periódico, 21 de desembre de 2004

M’ha sorprès l’intent frustrat de polèmica --excitada interessadament-- al voltant de si era veritat o no que l’Ajuntament de Barcelona havia prohibit la celebració del Nadal a les escoles bressol municipals. I m’ha agradat llegir, en paraules del gerent de l’Institut Municipal d’Educació, que “Sant Joan, l’arribada de la primavera, Nadal, la castanyada i el Carnaval són moments que s’aprofiten per fer entendre un perfil cultural concret, el pas del temps, les estacions de l’any i, en definitiva, les tradicions que esquitxen la nostra vida quotidiana i ens fan ser com som”.

En temps de tanta correcció forçada en el llenguatge i en certes pràctiques polítiques, potser els nostres veïns francesos encara ho tenen pitjor. Resulta que, en una escola pública del departament de Seine-et-Marne, un grupet d’alumnes s’han mostrat molt sorpresos per la presència d’un avet, “que contradiu el principi de la laïcitat”. Fins i tot els professors s’han vist en la necessitat de fer llegir un comunicat on expliquen que “l’ús de l’avet com a símbol de vida o de renaixement, després del solstici d’hivern, és molt més antic que el cristianisme”.

Davant d’una actitud tan puntimirada, potser és el moment de recordar que és bo de diferenciar entre laïcisme (entès com a bel·ligerància antireligiosa) i laïcitat (és a dir, clara separació d’Església i Estat). I que la secularització de la nostra societat no està renyida amb la pervivència de certes tradicions ancestrals. Vull dir que es pot ser perfectament agnòstic i continuar fent el pessebre. ¿O no?

L'«*uomo defecante*»

Manuel Cuyàs, periodista

EL PUNT, 15 de desembre de 2004

Hi ha figuraires que encara fan figuretes de sant Josep, la Mare de Déu i el Nen Jesús. No sé per què s'hi escarrassen, si la gent només va al darrere del caganer. L'altre dia vaig passar per la fira de Santa Llúcia i en una parada una venedora em va ensenyar i oferir caganers que tenien la cara, el tipus i les natges del rei d'Espanya, el príncep, Leticia, Maragall, Zapatero, Aznar, Rajoy, Piqué, Mas, Carod, Dalí, Pujol, Pilar Rahola i fins i tot Gaudí. Gaudí feia la personal deposició sobre un trencadís.

- “Pujol ja va molt de baixa”, em va dir la dona. En el moment que m'ho deia, una clienta es va obrir pas per preguntar si tenia el Ronaldinho caganer.

- “El vam acabar el segon dia. Ha estat un caganer amb molta sortida”.

Hi havia altres caganers més anònims: una parella de nuvis, ella amb el pom al puny i ell amb el llessamí al trau; un cap d'estació de la Renfe amb gorra; un paleta amb samarreta imperi i la gaveta al costat; un locutor de ràdio parlant per micròfon i un home vestit amb una granota blanca tota tacada de negre.

- Qui és aquest?

- “El caganer *chapapote*”.

Quan ja em pensava que no hi podia haver altres caganers i que la possibilitat de sorpresa s'havia acabat, en una altra parada em vaig topar amb un caganer amb barretina, una mà sobre la panxa i l'altra agafant un arbust, que va resultar ser un caganer fet a Itàlia. La figureta es ven amb un petit fullet explicatiu. A la portada hi diu *El caganer*, així en català, i informa que ha estat fet a “*Firenze-Italy*” per l'«*scultore*» Martino Landi. A dins hi ha un text que explica que l'«*uomo defecante*» és una figura d'obligo nei presepi dell'800, perchè la gente diceva che con la sua deposizione concimava la terra e così la rendeva fertile...» El text és una citació d'un tal Joan Adames, que ha de ser Joan Amades.

He llegit aquests dies que a les guarderies municipals de Barcelona, en honor a la laïcitat imperant i per respecte als nens d'altres cultures, han suprimit qualsevol referència al Nadal. Fan el pessebre, sí, però el pessebre consisteix en un poble nevat de suro i molsa per on circulen figures que no van a cap destinació determinada. Només passegen, van d'excursió com qui va a Rupit un dissabte o caguen. Com que de totes maneres alguna raó s'ha de donar als nens pel fet que durant uns dies tant ells com els mestres faran vacances –davant les vacances no hi ha laïcitat ni respecte a altres cultures que valguin–, l'explicació és que el 25 de desembre se celebra el pas de la tardor a l'hivern, que ha arribat el fred i que els dies s'allarguen. Res de noi de la mare ni del nen ros i blanquet ni de sant Josep mig mort de fred. En canvi, el tió, sí. Els mestres i alumnes s'entreguen amb passió a fer cagar el tió perquè té unes connotacions màgiques i ancestrals i, per tant, gens religioses ni ofensives.

Ara perquè són petits, però el dia que tinguin ús de raó els nens d'altres cultures i alters religions, si ho rumien bé, trobaran que han anat a parar a un país ben pintoresc. Per no celebrar Nadal celebra evidències meteorològiques, creences de quan els homes anaven mig despullats pel món i menjaven carn crua i rituals que precisament Nadal va mirar de domesticar amb un naixement que explica i simbolitza moltes coses.

Diu que l'origen del pessebre –el pessebre amb la Mare de Déu, el Nen Jesús i l'àngel de l'anunciata– és italià i que Catalunya va ser dels primers llocs del món a adoptar-lo. Ara Itàlia ha pres la mida exacta d'aquest país on qui no caga fa cagar i ens envia l'*uomo defecante*.

Nadal i respecte a la tradició

Silenciar el Nadal a les escoles o censurar les tradicionals figures del pessebre substituint-les per altres és un petit atemptat als signes identitaris d'un poble

Jaume Sobrequés

AVUI, 25/26 de desembre de 2004

Estimat Jaume,

Rebràs aquesta carta en plenes festes de Nadal. Jo l'escric el dia abans, i tu la rebràs just l'endemà, quan encara resten moltes jornades de lleure, retrobament familiar, nostàlgies d'un passat més o menys llunyà, desenganys d'avui o esperances d'un futur millor. Que de tot hi ha, aquests dies, a la vinya del Senyor que, diuen, va néixer ara fa un bon grapat de segles, tal dia com ahir. Com en tants altres ordres de la vida, el pas dels anys va canviant les coses. Feliçment, en la immensa majoria de casos. Però no pas en tots, i, sobretot, no pas per a tothom. No pretenc, avui, fer una reflexió sobre els efectes positius de l'avenç de l'anomenada societat del benestar, de la creació general de riquesa, ni sobre el perquè aquest avenç material contribueix massa sovint a fer més pregon l'abisme que separa rics i pobres, països desenvolupats i països amb unes condicions de vida cada dia més degradades i injustes. Malgrat que això em preocupa, no toca parlar-ne avui. Serveixi aquesta breu reflexió per deixar constància que no pas sempre els canvis -ni els que semblen més importants- tenen uns efectes que s'hagin de considerar de manera unànime com a positius, i que tampoc no pas sempre tenen un caràcter progressista, ni que vulguin ser etiquetats d'aquesta manera. Et dic això perquè constato que, alguns polítics i administracions, estan plantejant la conveniència de desnaturalitzar la sòlida tradició festiva nadalenca, i ho fan emprant arguments demagògics que pretenen interpretar, erròniament, sentiments de minories ètniques o religioses que viuen i treballen al nostre país. Que jo sàpiga, ningú no ho ha demanat ni crec que cap d'aquests sectors hagi fet mai la més mínima reivindicació en aquest sentit. Tot al contrari.

Com tampoc no crec que ningú que no sigui creient hagi reivindicat fins ara la supressió de les festes nadalenques ni l'escenificació que se n'ha fet durant molts segles. Les tradicions formen part dels signes d'identitat d'un poble, d'una cultura o d'una civilització. Les tradicions, en la forma que ens han arribat, no són de dretes ni d'esquerres, tenen les formes que tenen, la força que els dona haver sobreviscut a guerres, dictadures, cataclismes de tota mena, globalitzacions despersonalitzades, i sobretot no van contra ningú. La defensa de les tradicions és un signe de progrés i de modernitat. No té, doncs, sentit que algú pretengui atemptar contra aquestes tradicions, desfigurant-les de manera matussera tot esgrimint arguments de progrés i de futur. Els poders públics no haurien de contribuir a convertir el país en un cor sense batec, en un cos sense vida pròpia i perfectament uniformat amb la mateixa indumentària, en un cervell d'encefalograma pla. Silenciar el Nadal a les escoles, com s'ha començat a fer en alguns països europeus, o censurar les tradicionals figures del pessebre substituint-les per altres que ningú no sent com a pròpies, ni els pertanyents al gremi o sector que volen representar, és un petit -o no tan petit, segons es miri- atemptat als signes identitaris d'un poble que, més enllà de cultures religioses o d'actituds purament laiques, troba en aquestes tradicions lligams de cohesió social i, per tant, també nacional. Perquè, Jaume, les festes de Nadal, com les festes majors dels pobles, com les músiques i danses populars, formen part dels trets diferencials d'un poble, d'una ciutat, d'una nació, com ho és Catalunya. Perquè la democràcia és, com sabem bé, el govern de la majoria amb respecte profund a la minoria. La majoria del poble català vol que es preservin les festes de Nadal, que no es malmeti el llegat històric que, en relació amb elles, ha arribat als nostres dies. Del respecte a les minories, te'n donaré un petitíssim exemple que vaig viure de prop. Fa uns anys, el Museu d'Història de Catalunya, de la mà de la consellera Irene Rigau, va acollir centenars de xinesos que varen celebrar el seu any nou el dia que tocava. Va ser una festa nadalenca magnífica que recordaré sempre com a exemple de convivència i mútua estimació. Les coses han d'anar per ací. Em sembla.

Educación pública y tradición católica

Luis María Cifuentes, membre de la *Fundación CIVES* i de la *Plataforma por una sociedad laica*

Desde el punto de vista jurídico, filosófico y político no hay duda que España es un estado laico y aconfesional y que según el artículo 16 de la Constitución todas las instituciones públicas son neutrales en materia de religión ya que el Estado no se identifica con ninguna confesión religiosa. De ello se deduce que la escuela pública, y todo el sistema público de enseñanza, no tiene porqué identificarse con ninguna tradición ni manifestación religiosa concretas. Esto significa que se respetan todas y por eso no hay privilegios para ninguna ni tampoco discriminación para ninguna persona por motivos religiosos.

Por lo tanto, desde una interpretación laica de las leyes españolas no debería darse en el ámbito de la enseñanza pública ninguna manifestación religiosa de ningún tipo. Así, la celebración de una misa y de un acto litúrgico católico o de cualquier otro rito o la exhibición de crucifijos o de otros símbolos de otras religiones en las aulas no debe admitirse en ninguna institución del sistema educativo público en España. No se trata de resucitar viejas contiendas religiosas con resabios de intolerancia y anticlericalismo, sino de aplicar la laicidad de la Constitución española a todo el ámbito de lo público y de crear un estatuto de laicidad en todas las instituciones públicas (ayuntamientos, escuelas, institutos, universidades, cárceles, hospitales públicos, etc.) No se pretende con ello erradicar las creencias religiosas de los individuos, sino trasladar a su verdadero ámbito de expresión las manifestaciones religiosas concretas: el contexto de la familia y del templo. Se trata de respetar de verdad la libertad de creencia de todos incluidos los agnósticos y los ateos, y de ejercer realmente la igualdad de trato de todos ante la ley, sin favoritismos ni discriminaciones por motivos religiosos.

Sin embargo en el ámbito de la vida cotidiana en los centros de educación pública los hechos no son tan fáciles de afrontar. En España existen muchas tradiciones de origen católico y muchas manifestaciones religiosas concretas que se vienen manteniendo desde hace siglos y que muchos educadores, en muchas ocasiones inconscientemente, siguen transmitiendo a sus alumnos de una manera o de otra. Lo que no se puede admitir en la escuela pública es el adoctrinamiento confesional, moral o político de ningún tipo; no se puede consentir que las religiones confesionales estén presentes en la educación pública del modo que pretende la LOCE ni tampoco que se generen obligaciones académicas para los que no desean el adoctrinamiento religioso en el aula, tal como se hace con la materia *Sociedad cultura y religión*. La escuela pública, la de todos y para todos, sin privilegios ni exclusiones, es laica por definición, aunque ello no significa que sea hostil a las religiones y anticlerical. Los que defendemos la laicidad de la educación pública denunciamos los privilegios de la Iglesia católica en materia educativa y fiscal, pero promovemos con todo entusiasmo una educación ético-cívica común para todo el alumnado basada en los valores morales de los DDHH y de la Constitución española. La democracia exige ciudadanos libres, informados, participativos y críticos que conozcan el pluralismo religioso y moral de nuestra sociedad, sin dogmatismos, sin adoctrinamientos y sin sectarismo.

Las manifestaciones populares católicas como la colocación de los belenes, los cánticos de Navidad y de Semana Santa, etc tienen un valor cultural innegable, ero han de ser desplazadas progresivamente de la escuela pública a un ámbito de expresión privado, para que así se respete la libertad y las creencias de todos; deben volver al ámbito familiar y a los lugares de culto católico, que es el contexto en el que la fe religiosa tiene su raíz y su desarrollo adecuado.

El pessebre a l'escola, cultura, identitat i diàleg

Han redactat l'article els mestres i pessebristes: Enric Benavent, Albert Dresaire, Jordi Montlló, Josep M. Font i Montserrat Llinares, del col·lectiu **El Bou i la Mula** (www.elbouilamula.net)

La forma com se celebra la cultura popular en una societat ens parla de la seva identitat. Identificar-se amb la pròpia cultura ajuda a acceptar les altres alhora que una identitat cultural clara ajuda a que els nouvinguts s'integrin. La forma com l'escola treballa la cultura popular ens parla de la seva identitat, estil, i manera de ser.

Alguna vegada hem vist com es justifica el no treballar les tradicions populars d'origen cristià per no incomodar els alumnes que venen d'altres cultures. Una cultura pot assumir aportacions i ha de fer-ho, però sense que això signifiqui una substitució de la pròpia cultura. Amb una mirada dialogant es pot veure que el pessebre no té perquè "ofendre" ningú. Per als nens i nenes magribins, per exemple, pot ser un element molt bo d'integració. El pessebre és una tradició "d'aquí", "catalana", però que molt sovint ens presenta paisatges "d'allà". La seva participació és cabdal: com són els vostres pobles? els vostres paisatges?... Així ho van fer en una escola pública de Barcelona l'any que van ambientar el pessebre en paisatges de tota la Mediterrània, buscant per internet imatges de personatges, d'oficis, amb la participació de tota la comunitat educativa, inclosa l'AMPA.

Els valors del pessebrisme com a activitat educativa

Fer el pessebre és una activitat divertida, entretinguda, que estimula l'observació. És una feina col·lectiva que desenvolupa la creativitat, el treball cooperatiu, la sensibilitat i el gust estètic, que promou el reciclatge, estimula la tenacitat i la paciència. Genera un espai educatiu globalitzador i interdisciplinari, on s'hi pot treballar des de diferents àrees: fer el disseny de les estructures i les instal·lacions elèctriques o d'aigua (tecnologia), a fer les figures i les cases (educació visual i plàstica) o fer créixer sembrats de llegums (naturals), a l'estudi del paisatge i del costumisme (socials), etc.

Aquesta és l'experiència que es va viure al CEIP Municipal Casas, de Barcelona, el Nadal passat: els alumnes de cicle superior van dissenyar i construir un pessebre ambientat a la plaça del mercat del barri. Van reproduir tots els elements de l'entorn quotidià contemporani fent un bon treball d'observació, de dibuix i d'aplicació de la perspectiva. Les figures d'aquest pessebre eren de plastilina i representaven personatges de la seva vida real: gitanos floristes, butaners paquistanesos, veïns i veïnes de tota la vida, venedors del mercat, gent africana, de països de l'Est... Una Mare de Déu vestida de romanesa i un Sant Josep amb trets eslaus cercaven l'escalfor del veïnat envoltats del xivarri d'un dia de mercat.¹

Un altre gran valor del pessebre és l'anti-materialisme. De totes les tradicions nadalenques és la única que no porta associada la donació de regals. El regal és la satisfacció de fer-lo i que el vegin els pares i els amics, o simplement d'haver-hi participat.

Qui en sap treure profit educatiu, té al davant una activitat molt versàtil i completa, que va molt més enllà de l'aspecte religiós que té al darrera.

¹ Altres experiències d'utilització del pessebrisme com a activitat educativa estan recollides en la comunicació *Belenismo y educación* que aquest col·lectiu va presentar al Congrés internacional de pessebristes de l'any 2000.

Un pessebre de veritat és inclusiu i el pronom més inclusiu és el «nosaltres» Eulàlia París i Pujol, de l'Escola Pia de Catalunya

El «nosaltres» inclou tots els qui, en un determinat moment, som en un lloc. I, en aquest moment, a l'escola, hi ha un nosaltres ric i acolorit, lluent i brillant com un arc de Sant Martí. Tenir clara la substitució d'aquest pronom ens pot fer descobrir la necessitat de construir un o altre pessebre.

A l'escola hi ha d'haver pessebre? Jo crec que a l'escola ha d'haver-hi el pessebre de la inclusió i de la diversitat; plantejar-lo com una activitat d'aprenentatge és una bona oportunitat per posar en marxa la nostra imaginació i comptar amb la riquesa creativa de cada equip. Us imagineu un pessebre construït per mans de diferents colors on cadascú hi posi el que és, creu i pensa fruit de la pròpia tradició i on tothom s'hi senti representat? Però...

Què és fer el pessebre? Què és incloure a l'escola l'expressió de la tradició popular? Per què fa angúnia parlar del Nadal i cantar nadales i referir-nos explícitament a tot el que representen aquestes festes més enllà del folklore i del consumisme? Aquestes, entre d'altres, són preguntes que a l'escola, d'una manera o altra, ens hem de poder respondre. A mi no em fa res que l'escola faci present les mostres més genuïnes de la tradició popular a través de cançons, de dites, de frases fetes o de la representació plàstica d'una manera de viure. Sí que em fa, no m'agrada i em preocupa que aquesta expressió que representa una vida senzilla, arrelada a la terra i que, en la seva més pura essència, ens fa sentir homes i dones ben a prop els uns dels altres i on la diferència no és distància, s'utilitzi amb tanta desmesura per fer més gruixuda la ratlla entre els pobres i els rics, entre els instruïts i els analfabets, entre els qui fa temps que som aquí i els qui som nouvinguts, entre una manera d'expressar les coses més pròpies i, una altra que, per desconeguda, ens és llunyana.

El pessebre representa la vida més senzilla, la dels pastors i la del pessebre que, en últim terme, tots portem al cor. Voleu dir que és bo que l'escola tingui tants prejudicis en si fer o no el pessebre i, en cap cas, no es plantegi d'incloure una mostra de totes i cada una de les expressions populars que cadascun dels nostres alumnes, potser fills d'una altra tradició, té? En el fons hi ha un problema produït per la incapacitat de repensar les formes d'expressió que ens són més pròpies i, potser, el nus de la discussió s'ha de centrar en la capacitat, d'uns i altres, d'evolucionar davant les noves necessitats i els nous reptes que se'ns presenten. Voleu dir que és tan difícil fer un forat al nouvingut perquè no se senti estrany?

Quan convides algú a casa, tota la família s'esforça per facilitar l'estada del convidat de manera que hi estigui a gust; tant! com si fos a casa seva. Fas allò que saps que li agrada i el tractes com voldries que et tractessin a tu en la seva situació. T'esforces per complaure'l i per conèixer quins són els seus temes de conversa, els seus costums o el seu menjar preferit i t'interesses pel que fa sense que, en cap cas, es perdi la pròpia manera de fer ni la pròpia cultura familiar, teixida a través del temps i formada de petits detalls, hàbits i costums. Això que és tan senzill de saber i de saber fer, per què és tan complicat que passi a l'escola, un espai de convivència tan privilegiat? Jo no plantejaria si hem de fer o no el pessebre, sinó que proposaria d'inventar la manera de possibilitar que hi hagués un pessebre de veritat on el nen i la nena xinès i rus, el txec i l'italià, el ros i el morè, l'argentin i l'equatorià, l'africà i l'uropeu veiessin representat que tots som u i que, en un moment determinat i fruit de la tradició més popular de cada lloc geogràfic, té unes formes de representació. Potser, fent aquesta petita activitat aproparem els nostres cors i estimarem i valorarem unes i altres tradicions i, coneixent les mútues històries, afavorirem que tots ens eduquem en el repte de la veritable convivència i això sí que és realment important. No sabrem si som capaços d'estimar l'altre, sigui qui sigui aquest altre, fins que no el tinguem al nostre costat. Potser una bona manera és trobar-nos tots en el centre de l'escola, portant aquella expressió més nostra, no només una figura de pessebre, sinó tot allò que expressi el que sentim amb la ferma voluntat d'impedir que, al costat de la filadora i del pescador, hi hagi una nena que plora perquè no trepitja la sorra del seu desert.

A l'escola hi ha d'haver pessebre? I tant que sí. Però pensem bé quin és el pessebre que hem de fer!

DEBAT: Posem el pessebre?

GUIX d'Infantil, 16 de desembre de 2003

Pluralisme d'idees i de costums

Enrique Miret Magdalena, teòleg seglar

Al nostre país, com en tot el sud d'Europa, les emigrants i els emigrants hi porten noves cultures desconegudes o oblidades per nosaltres. I els seus fills i filles van a les escoles, on, en una nació democràtica com la nostra, comencem a viure la nova experiència de cultures religioses distintes de la cristiana. I quan arriba, per exemple, Nadal o els Reis Mags, ens preguntem si a l'escola cal parlar d'aquestes festes i fer-ne alguna demostració, tal com s'ha fet fins ara. I sorgeix també la qüestió de si no hauríem de tenir això en compte amb les altres cultures religioses. Jo crec que no se n'ha de prescindir i que ha de ser ampliat per a tothom, amb la finalitat que ens coneguem millor i que qualsevol que es important per als uns o per als altres, i celebrar algun record de les tres religions que més van influir en nosaltres fa segles, com són la islàmica, la jueva i la cristiana, i potser demà la budista o la negra africana.

Un autor catòlic francès ha publicat un catecisme, escrit i dibuixat de manera senzilla i expressiva, on es relaten els elements bàsics dels costums de les set religions més importants del planeta, perquè les alumnes i els alumnes de tradició cristiana i els d'altres cultures immigrants coneguin les distintes maneres de viure la religió en el món i s'acostumin a respectar el pluralisme d'idees i costums.

Això ho hauríem de tenir en compte nosaltres.

Posem pessebre a l'escola?

Albert Riva, Ateus de Catalunya

La presència d'un pessebre dins una classe d'infants podria no tenir gaire importància, ja que podem tractar-lo d'una anècdota amb una història mes a menys distreta.

Llàstima que el context en que ens movem faci que tingui un contingut, un significat i unes conseqüències que no s'adiguin amb una educació laica, progressista i tolerant.

L'actitud de l'Església catòlica d'imposar una assignatura obligatòria de religió, amb un contingut confessional de caire catequista i amb valor curricular, i que només tingui una alternativa també religiosa i confessional, anul·la tota possible acceptació de cap simbologia amb contingut religiós a les escoles. El pessebre, entre nosaltres, forma part d'aquest gens innocent joc d'adoctrinament:

Religió a l'escola? NO GRÀCIES!

Ja no hi ha una sola creença

Luis María Cifuentes, membre de la *Fundación CIVES* i de la *Plataforma por una sociedad laica*

L'escola pública ha de ser neutral en matèria de religió. La resposta que s'ha de donar des del laïcisme a si els símbols religiosos catòlics han de ser presents a l'escola pública és negativa. La raó fonamental que hi addueixen els catòlics per defensar la presència de símbols i cerimònies d'origen catòlic a les institucions educatives públiques és que es tracta d'una tradició que està arrelada a la societat espanyola i que ha de ser conservada. Però, enfront d'aquesta raó, les defensores i els defensors de l'escola pública i del seu caràcter laic argumentem que a l'Estat espanyol ja no hi ha una sola creença religiosa ni ètica i que l'escola és un lloc de llibertat i de convivència, on s'aprèn a respectar totes les creences, tant si són religioses com si no, tant si són catòliques com d'una altra confessió. La laïcitat de l'escola pública es basa en dos principis filosòfics que són essencials per a la democràcia: la llibertat de consciència de l'individu i la igualtat de tota la ciutadania davant la llei. Les persones que a l'Estat espanyol vulguin preservar la identitat religiosa, - catòlica o no- de la seva escola, ho poden fer lliurement a les escoles privades, però no a l'escola pública, que és de tothom i per a tothom, sense discriminació de cap mena.

El coneixement obre les expectatives d'elecció

Miquel Àngel Essomba, Universitat Autònoma de Barcelona

Es evident que la resposta depèn clarament del context en què ens trobem: si es tracta d'una escola d'arrel i vocació cristianes, té sentit treballar aquesta tradició; si ens trobem en un context laic o pluriconfessional, no sembla gaire adequat que hi tingui cabuda directament, sense una reflexió prèvia a fons.

Amb tot, dir això pot semblar gairebé no dir res, i per aquest motiu fóra bo assajar de posicionar-se d'una manera mes agosarada dient un «sí» a un «no». I una reflexió sobre les característiques generals de la nostra societat ens hauria de conduir a pensar que potser sí que és interessant de fer-ho. D'una banda, el pessebre, com a element incorporat a la tradició nadalenca, depassa per molts el significat religiós per tenir-ne un de més ampli en termes socioculturals. És bo per als nenes i nenes de famílies d'origen autòcton que coneguin les tradicions que han format part de la vida dels seus avis i, potser fins i tot, dels seus pares. I també pot ser bo, per als nens i nenes que en la seva llar no tinguin aquesta tradició, el fet que coneguin la simbologia i els costums que son (o han estat) propis de la identitat d'aquells i aquelles amb els quals creixeran junts i compartiran la seva vida en el seu barri o poble. Tot això dit des del convenciment que el coneixement obre les expectatives d'elecció i, per tant, també les portes de més llibertat.

De tota manera, també hem d'acabar afegint-hi que es tracta d'un «sí» condicional, perquè, potser com dèiem al principi, no només hauríem de tenir en compte el context en que es vol desenvolupar la proposta, sinó també les condicions sota les quals es desenvolupa. El meu «s» tebi es convertiria en un «no» radical si l'enfocament del pessebre partís de plantejaments religiosos catòlics propers al fonamentalisme, o si no existís la plena llibertat, per part de les famílies que ho desitgessin, de qüestionar i fins i tot de renunciar a aquesta activitat perquè consideren que ataca les seves creences i els seus valors. Qualsevol altra orientació seria contradictòria amb els principis de la desitjable interculturalitat.

Remplacem la Nativité. Par un spectacle sur le Petit Chaperon rouge

Article extret d'AMI France (<http://fr.altermedia.info>), 28 de desembre de 2004
(URL de l'article: <http://fr.altermedia.info/index.php?p=6404>)

Supprimer les crèches de Noël, remplacer le mot "Jésus" par le mot "vertu" et l'histoire de la Nativité par un spectacle sur le Petit Chaperon rouge... Telles sont les idées proposées par certains professeurs, dans les provinces de Como et de Trévis, pour rendre la période de Noël plus laïque puisqu'ils ont un nombre croissant d'élèves non chrétiens, et en particulier de musulmans.

"*Il s'agit d'une exagération radicale*", s'indigne le président de la Conférence épiscopale italienne (CEI), le cardinal Ruini, cité par La Repubblica, "*dont même la motivation est radicale*". Lors des célébrations de l'Immaculée Conception, qui ont eu lieu à Rome mercredi 8 décembre 2004, le cardinal a ajouté "*que la tradition chrétienne est une tradition de bien et de vérité*".

L'évêque de Como, Mgr Maggiolini, s'est uni au président de la Cei, pour expliquer "qu'on ne peut pas retirer au 25 décembre ses références religieuses parce qu'on risque de produire une sorte de scepticisme ou d'athéisme d'Etat", relate le journal italien.

La Ligue du Nord, parti puissant dans le nord-est de l'Italie où certaines de ces propositions ont été avancées, n'a pas tardé à suivre les appels de l'Eglise. Luca Zaia, président de la province de Trévis, a annoncé dans La Repubblica qu'il écrira une lettre à la ministre de l'Education, Letizia Moratti, pour demander qu'elle rende "obligatoire les crèches de Noël à l'école, afin de maintenir le modèle de formation sur lequel s'est fondé notre société".

"*Le vrai problème*, estime le pasteur protestant Luca Baratto dans les pages de l'hebdomadaire *Nouvelles Evangéliques*, *n'est pas de savoir si l'image de Jésus représente un problème pour les élèves musulmans, mais de trouver au sein de l'école un moyen de transmettre de manière laïque les traditions religieuses.*"

El pessebre representa Jesucrist, recorda el Papa

Miriam Díez i Bosch

Catalunya Cristiana, 23 de desembre de 2004

CIUTAT DEL VATICÀ – Sembla una obvietat, però en temps de pessebres amb la família Beckham en lloc de Sant Josep i la Mare de Déu, cal recordar-ho: el pessebre representa Jesús. Joan Pau II ho va afirmar durant l'*Angelus* de la tercera setmana d'Advent mentre es dirigia a milers de joves i infants que es van reunir a la plaça amb les figures del pessebre perquè el Papa les beneís. Joan Pau II va dir que "el pessebre, petit o gros, és una familiar i expressiva representació del Nadal" i el va definir com "un element de la nostra cultura, però sobretot un signe de fe en Déu".

(...) Un estudi de l'Eta Meta Research –una empresa que es dedica a les enquestes– revela que de deu infants italians entrevistats, set no reconeixen el Nadal com el naixement de Jesucrist sinó com a "regals i tot el que es veu a la televisió". I només un de cada deu ha sentit a parlar de l'Advent. El president de la Conferència Episcopal Italiana, Camillo Ruini, ha alertat d'aquesta pèrdua del sentit del Nadal i ha dit que cal continuar fent el pessebre a l'escola perquè sinó hi ha el perill d'abandonar la tradició cristiana: "Demano a tots els italians que s'oposin a l'abandonament de la tradició del pessebre a les escoles". (...).

El periodista Magdi Allam, musulmà i dirigent del diari de més tiratge italià, *Il Corriere della Sera*, ha explicat que qui es pensi que el pessebre ofèn els musulmans s'equivoca: "El Nadal pot esdevenir una festa compartida entre cristians i musulmans, perquè cal recordar que la sura III 45-46 de l'Alcorà fa referència a l'anunciació per part dels àngels que van dir a Maria que tindria un fill, el Messies". Aquest periodista proposa que si es conegués millor l'islam se sabria que en aquesta religió es veneren Jesucrist i Maria, i "s'entendria que precisament la festa del Nadal podria representar un moment extraordinari de compartir valors espirituals i participar religiosament i humanament en una bona entesa entre cristians i musulmans".

In difesa del Presepio

Il Presepio. Rivista dell'Associazione Italiana Amici del Presepio. Marzo de 2005

Le polemiche prenatalizie, derivate dal divieto di allestire a scuola Presepi o recite natalizie imposto da alcuni dirigenti scolastici, hanno indotto a chiare prese di posizione in favore del Presepio da parte di illustri esponenti pubblici, religiosi e civili.

Iniziamo naturalmente da S.S. Giovanni Paolo II, che sempre ha testimoniato il suo amore per l'arte presepiale, tanto da introdurre il Presepio a S. Pietro sin dall'inizio del suo pontificato. Domenica 12 dicembre, durante l'Angelus e in occasione della tradizionale benedizione dei Bambinelli, portati in Piazza S. Pietro da migliaia di bambini, il Papa ha pronunciato queste semplici, sentite e significative parole: *“Si avvicina la festa del Natale e in molti luoghi è già in allestimento il Presepe, come qui in Piazza S. Pietro. E' un elemento della nostra cultura e dell'arte, ma soprattutto un segno di fede in Dio, che a Betlemme è venuto ad abitare in mezzo a noi”*.

“Stando alle fonti – ha invece dichiarato Padre Vincenzo Coli, custode del Sacro Convento di Assisi – pare che l'intuizione primitiva di S. Francesco sia stata quella di rappresentare l'amore radicalmente umile di Dio. A noi è rimasto l'insegnamento di quella rappresentazione e il bisogno di rifare quel gesto. Rinunciare a quel gesto, al Presepio, sarebbe un impoverimento dal punto di vista religioso certamente, ma anche da quello culturale. Chi mai può pensare che il Presepio sia elemento di discriminazione? Per noi cristiani è la presenza amorosa di Dio che si fa visibile agli uomini, con il volto umano. Ma per tutti, ormai, anche per i musulmani, è il simbolo della vita”.

Monsignor Gianfranco Ravasi, in una lunga intervista sul Presepio apparsa su *“La Repubblica”* del 21 dicembre, ha tra l'altro dichiarato: *“L'anima più profonda del Presepe ci mette di fronte a temi attualissimi: le nuove povertà, l'accoglienza agli stranieri, la violenza del potere. E la dimensione ecologica: nell'ambiente poverissimo in cui avviene la Nascita di Cristo, gli animali fanno parte della vita quotidiana. Altro che simbolo retorico o enfatico: il Presepe incarna una lezione di umanità e di moralità che va al di là del suo significato cristiano, e della cui forza e preveggenza bisognerebbe tenere conto anche laicamente”*.

E sullo stesso quotidiano, è apparso anche un interessante articolo di Adriano Sofri, da cui traiamo alcune frasi: *“Ci sono persone convinte che fare il Presepe significhi mancare di rispetto, o almeno di discrezione, ai nostri nuovi vicini e alunni islamici. Invitateli a Natale, se ne avete voglia, e se ne hanno voglia: fate trovare sotto l'albero un regalo anche per loro. E accettate l'invito che vi hanno fatto per la fine del Ramadan, se ne avete voglia, e mangiate i loro dolci... Fate il Presepio se ci credete,... e non fatelo per principio, perché stanno arrivando i turchi e magari firmandolo col nome di un partito... che il Bambino renda in voti. Quando bisognava decidere se appendere dei Crocifissi nei luoghi pubblici avrei preferito i no. Adesso non si tratta di questo. Si tratta di toglierli. E' tutta un'altra cosa. LA cospirazione della stupidità è ambiziosa, vuole ridefinirci. «Gli occidentali sono quelli che non fanno l'albero di Natale. Gli italiani sono quelli che non fanno il Presepe. Che tolgono il Crocifisso dalle aule delle scuole elementari». E' ambiziosa e trasversale: «Gli italiani sono quelli che fanno il Presepe, per fargliela vedere ai musulmani»... Lavatevi la faccia, strofinatevi gli occhi, e guardate le cose daccapo. Respirate forte e siate normali. A una persona normale non viene in mente di interrogarsi sul diritto di fare il Presepe”*.

E chiudiamo questa rapida e parziale carrellata con l'intervento del Ministro della Pubblica Istruzione Letizia Moratti, che ha invitato, il 15 dicembre, una circolare ai dirigenti delle scuole di ogni ordine e grado. Invero non è la prima volta in assoluto che un Ministro della Pubblica Istruzione interviene sull'argomento: era già capitato nel 1996, quando, in risposta ad alcune polemiche anche allora sorte sull'opportunità di allestire Presepi nelle scuole, l'allora titolare del dicastero, l'on.le Luigi Berlinguer, dichiarò: *“Non spetta al Ministro della Pubblica Istruzione indurre ad apprestare i Presepi. Ritengo assolutamente inammissibile impedire che si facciano”*.

L'On.le Moratti, nella circolare riportata da tutti i giornali ha affermato: “Come ogni anno ci accingiamo a festeggiare il Natale, fra luci e doni, in un’atmosfera nella quale gli acquisti sembrano il modo più tangibile per mostrare il nostro affetto per gli altri, la nostra generosità. C’è però un altro Natale, quello che ci viene tramandato dalla tradizione del Presepe, il Natale che ci ricorda la Nascita de Gesù, nato in una grotta per portare sulla terra un messaggio d’amore, l’amore più sublime, quello per tutti, anche per chi è diverso, lontano, per chi non ci ama, l’amore più estremo, portato fino al sacrificio della morte. Questo è il significato del Natale, per chi è credente così per chi non lo è... Ho riflettuto molto prima di scrivervi questa lettera ed ho pensato di portarvi le mie riflessioni sull’importanza delle tradizioni, dell’identità culturale. Sono certa che queste considerazioni sono valide, perché senza rispettare la nostra storia, le nostre radici, non possiamo pensare di capire e rispettare i valori di chi ha storia e cultura differenti dalle nostre. Ma c’è qualcosa di più profondo che rende sacra la ricorrenza del Natale, della Natività ed è l’amore che Gesù ci ha testimoniato con la sua esistenza, con la sua vita, con la sua morte. Ed è di amore che ha bisogno la nostra società, dilaniata da guerre, violenze, discriminazioni. Non togliete il simbolo dell’amore dalla vita dei nostri studenti, ma aiutateli attraverso il Presepe a capire l’importanza e a viverla nel suo significato più profondo, più vero, più puro”.

NOTA. Les imatges que il·lustren aquest dossier són fotografies dels pessebres fets a l’escola per les nenes Àurea, Marta i Roser Loire a finals dels anys 70.

Dossiers publicats

- 1- ***Els santons de la Provença: tradició, identitat i passió***
Jordi Montlló. Desembre 2000 (exhaurit)
- 2- ***Estudiar, pensar, criticar i difondre el pessebre***
Albert Dresaire i Enric Benavent. Abril 2001 (exhaurit)
- 3- ***Pessebrisme i educació***
Enric Benavent i Albert Dresaire. Juny 2001 (exhaurit)
- 4- ***El pessebrisme, activitat de lleure i d'educació en la fe***
Enric Benavent. Setembre 2004
- 5- ***El pessebre, una activitat educativa***
Enric Benavent i Jordi Montlló. Desembre 2004

Els dossiers d'El Bou i la Mula

Dossier 6

octubre 2005